

wil niet alleen écht gekend worden als hij in verleiding wordt gebracht; diezelfde echtheid zoekt hij in de boeken.

Gert Rijlaarsdam (a), Mariet Raedts (b) & Wilma van der Westen (c)

(a) Universiteit van Amsterdam

(b) Universiteit Brussel

(c) Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs

Contact: *G.C.W.Rijlaarsdam@uva.nl*

mariet.raedts@hubrussel.be

W.M.C.vanderWesten@hhs.nl.

Academisch schrijven in voortgezet en hoger onderwijs: effectieve didactiek

In deze presentatie bieden we u drie – dus korte – presentaties aan over het leren schrijven in de laatste klassen van het voortgezet onderwijs en de eerste jaren van het hoger onderwijs.

Gert Rijlaarsdam, Martine Braaksma & Michel Couzijn tonen lesmodellen voor het schrijven van argumentatieve en uiteenzettende teksten, gebaseerd op onderzoek door leerlingen. Mariet Raedts toont hoe studenten in hun eerste jaar aan de universiteit leren effectief korte syntheses te schrijven van onderzoeksliteratuur. Wilma van der Westen toont een tussenproduct van een instrument voor zelfbeoordeling dat (aankomende) studenten kunnen gebruiken voor een diagnose van hun eigen schrijfvaardigheid.

Deel 1: Schrijfonderwijs dat voorbereidt op de universitaire studie. Lessen uit onderzoek (Gert Rijlaarsdam, Martine Braaksma & Michel Couzijn)

Het onderwijs in de bovenbouw van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) bereidt voor op een universitaire studie. In die studie is schrijfvaardigheid een onmiskenbaar belangrijke vaardigheid. In de laatste jaren van het voortgezet onderwijs moeten we leerlingen daarom goed voorbereiden op een universitaire studie. Als het even kan, zouden we leerlingen in de lessen Nederlands ook moeten voorbereiden op een studie Nederlands en zouden we ze moeten leren dat er in de neerlandistiek van alles te onderzoeken valt, waarover je vervolgens een mooi stuk zou kunnen schrijven. Het betreft hier onderzoek door leerlingen aan de hand van een vrij strak kader en een didactiek van de uiteenzettende tekst die zeer efficiënt is.

Martine Braaksma ontwierp lessen, waarin leerlingen met elkaar een bepaald onderwerp onderzoeken om later, op basis van dat onderzoek, een effectieve argumentatieve tekst te schrijven. Ze toont het model voor een dergelijke onderzoekende les, met enkele videofragmenten van de les als adstructie.

Michel Couzijn toont een effectief gebleken lessenserie, waarin leerlingen ook onderzoek doen, nu ten behoeve van een uiteenzettende tekst. Couzijn stelde vast dat de lessenserie effect had op de kwaliteit van de uiteenzettingen, maar ook dat schrijven bijdraagt aan het verwerven van de leerstof waarover onderzoek werd gedaan.

Referenties

Braaksma, M., G. Rijlaarsdam & H. van den Bergh (2011). "Hypertekst schrijven en observerend leren als didactiek: effecten op schrijfvaardigheid en kennisverwerking". In: *Vonk*, jg. 40, nr. 3, p. 3-24.

Deel 2: De leereffecten van 'leren-door-observeren' in vergelijking met 'leren-door-doen' en 'leren via modeloplossingen' (Mariet Raedts)

Eerstejaarsstudenten hebben meestal geen idee hoe ze een wetenschappelijk (literatuur)onderzoek moeten opzetten en uitvoeren. Ook met de regels en conventies van academische papers zijn ze niet of onvoldoende vertrouwd. Om die lacunes weg te werken, hebben universiteiten en hogescholen in de voorbije jaren een aantal initiatieven uitgewerkt. Via persoonlijke schrijfcoaches, workshops, keuzecursussen en verplichte opleidingsonderdelen hopen ze de wetenschappelijke vaardigheden van hun studenten op peil te krijgen.

Aan de faculteit 'Bedrijfseconomische Wetenschappen' van de Universiteit Hasselt maken de studenten in het eerste jaar van hun opleiding kennis met het literatuuroverzicht in de vorm van een geïntegreerd onderzoeksproject. In teams van vijf of zes leden schrijven de studenten samen aan een onderzoeksrapport van een dertigtal pagina's. Daarin moet de theorie uit de colleges 'Psychologie' en 'Organisatie' geïntegreerd worden met zelf geselecteerde wetenschappelijke publicaties en eigen interviewmateriaal. Het onderwijsteam is interdisciplinair. Pedagogen en (bedrijfs)psychologen waken over de methodologische en inhoudelijke kwaliteit van de onderzoeksrapporten. De taalkundige begeleiding is in handen van een neerlandicus.

In 2005 zetten we aan de universiteit van Hasselt een onderwijskundig experiment op. Daarin gingen we na welke didactische werkvorm de beste leereffecten oplevert om studenten vertrouwd te maken met de criteria waaraan een paragraaf uit een literatuuroverzicht moet voldoen: leren door zelf schrijf oefeningen te maken of leren door de

aanpak van een oefenende student te observeren. In 2011 herhaalden we het experiment, maar nu werden de studenten ingedeeld in drie groepen: ‘leren-door-doen’, ‘leren-door-observeren’ en ‘leren van modeloplossingen’. Als natoets schreven alle studenten een paragraaf uit een literatuuroverzicht.

Studies in Nederland hebben aangetoond dat leerlingen die een argumentatietekst leren schrijven door andere schrijvers te observeren, nadien beter presteren op een soortgelijke schrijftaak dan leerlingen die de nieuwe schrijftaak hebben ingeoeffend door zelf te schrijven (zie o.a. Braaksma e.a. 2007; Rijlaarsdam 2005; Rijlaarsdam e.a. 2008). Zimmerman & Kitsantas (2002) leerden Amerikaanse eerstejaarsstudenten een revisietaak uitvoeren waarbij ze enkelvoudige zinnen moesten samenvoegen tot een samengestelde zin. Ook die studie wees uit dat ‘leren-door-doen’ minder doeltreffend is dan ‘leren-door-observeren’. Onze twee onderwijskundige experimenten vormen een belangrijke aanvulling op bovenstaande studies. Ten eerste onderzochten we de effecten van ‘leren-door-observeren’ bij een academische schrijftaak die complexer en uitgebreider is dan de schrijftaken in vorig onderzoek. Ten tweede werd in de studie van 2011 een derde didactische aanpak toegevoegd, namelijk ‘leren van modeloplossingen’.

Tijdens de presentatie worden twee observatiefilmpjes getoond (een uit elke studie). De presentatie gaat in op de leereffecten van ‘leren-door-observeren’ in vergelijking met ‘leren-door-doen’ en ‘leren via modeloplossingen’.

Referenties

- Braaksma, M., G. Rijlaarsdam, H. van den Bergh & B. van Hout-Wolters (2007). “Observerend leren en de effecten op de organisatie van schrijfprocessen”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jg. 8, nr. 4, p. 3-23.
- Rijlaarsdam, G. (2005). “Observerend leren: een kernactiviteit in taalvaardigheidsonderwijs. Deel 1: ontwerpadviezen uit onderzoek verkregen”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jg. 6, nr. 4, p. 10-20.
- Rijlaarsdam, G., M. Braaksma, M. Couzijn, T. Janssen, M. Raedts, E. Van Steendam, A. Toorenaar & H. van den Bergh (2008). “Observation of peers in learning to write. Practice and Research”. In: *Journal of Writing Research*, vol. 1, nr. 1, p. 53-83.
- Zimmerman, B. & A. Kitsantas (2002). “Acquiring writing revision and self-regulatory skill through observation and emulation”. In: *Journal of Education Psychology*, vol. 94, nr. 4, p. 660-668.

Deel 3: Ontwikkeling van een instrument voor zelfbeoordeling schrijfvaardigheid (Wilma van der Westen)

Op aanvraag van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs en het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen werkt SLO de beschrijving schrijfvaardigheid uit de *Talige startcompetenties voor hoger onderwijs* (Bonset & De Vries 2009) uit in een instrument voor zelfbeoordeling voor (aankomende) studenten in het hoger onderwijs. De talige startcompetenties zijn een toespitsing van het Europees Referentiekader naar de specifieke context van studeren in het hoger onderwijs, uitgebreid met strategieën (monitoren, plannen en herstellen), taalleerstrategieën en attitude. Er is bij de totstandkoming gebruikgemaakt van het rapport *Over de drempels met taal*. Voor de strategische aspecten van taalgebruik is aansluiting gezocht bij het *Raamwerk Nederlands* (Bohenn e.a. 2007).

In het zelfbeoordelingsinstrument wordt nadrukkelijk uitgegaan van schrijven met de tekstverwerker (en niet van schrijven met de hand). Er worden zowel vragen opgenomen over het schrijfproces, de (schrijf)attitude en de taalleerstrategieën als over de verschillende aspecten van het schrijfproduct.

Het instrument kan meerdere keren gebruikt worden. Zo kan het een functie vervullen in het doorgaande, concentrische proces van het verwerven van een steeds grotere taalvaardigheid. Een studie of beroepsopleiding volgen, betekent immers ook de taal verwerven die daar bij hoort (De Vries & Van der Westen 2008).

Er wordt samengewerkt met CPS dat in dezelfde periode een instrument ontwikkelt voor de bovenbouw van het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Zo wordt samengewerkt aan een doorlopende leerlijn schrijfvaardigheid van voortgezet onderwijs (havo en vwo) naar hoger onderwijs (hogeschool of universiteit). Het instrument wordt aanpasbaar aan het curriculum van de opleiding, met de mogelijkheid om zelf onderdelen/tekstsoorten toe te voegen of te schrappen. Het instrument wordt gekoppeld aan de praktijk: de student wordt gevraagd de zelfbeoordeling te staven met voorbeelden uit eigen teksten en leert, door de combinatie van zelfbeoordeling en het toets- of bewijselement, reflecteren op zijn schrijfvaardigheid en te komen tot een reële inschatting.

Concrete resultaten worden eind 2012 verwacht.

Referenties

- Bohenn, E. e.a. (2007). *Raamwerk Nederlands*. 's-Hertogenbosch: Cinop.
- Bonset, H. & H. de Vries (2009). *Talige startcompetenties voor hoger onderwijs*. Enschede: SLO.

De Vries, H. & W. van der Westen (2008). “Talige startcompetenties in het hoger onderwijs”. In: S. Vanhooren & A. Mottart (red.). *Tweëntwintigste Conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 115-120.